

Katarzyna Kępa

Uniwersytet Łódzki
Wydział Zarządzania
Katedra Rachunkowości
katarzyna.kepa@uni.lodz.pl

POLITYKA RACHUNKOWOŚCI JAKO KLUCZOWY ELEMENT SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO

Streszczenie: Głównym celem artykułu jest wskazanie potrzeby uporządkowania terminologii z zakresu polityki rachunkowości oraz wskazanie udziału treści polityki rachunkowości w sprawozdaniu finansowym. W publikacji przedstawiono definicję i istotę polityki rachunkowości oraz dokonano przeglądu regulacji rachunkowości w tym zakresie obowiązujących w Wielkiej Brytanii, Niemczech i Polsce. W części empirycznej przeprowadzono analizę stosowanej terminologii dotyczącej polityki rachunkowości oraz jej objętości w sprawozdaniu finansowym największych spółek giełdowych notowanych na GWP w Warszawie, GPW w Londynie oraz GPW we Frankfurcie. Wykorzystaną metodą badawczą jest analiza literatury przedmiotu oraz analiza treści materiałów źródłowych – skonsolidowanych sprawozdań finansowych badanych spółek.

Słowa kluczowe: polityka rachunkowości, sprawozdanie finansowe, terminologia, ujawnienia.

JEL Classification: M41.

Wprowadzenie

Polityka rachunkowości to zbiór zasad, według których powinna postępować jednostka gospodarcza sporządzająca swoje sprawozdanie finansowe. Ma ona w jasny i czytelny sposób określać reguły ujmowania, grupowania i ujawniania w sprawozdaniu finansowym informacji o zdarzeniach gospodarczych zachodzących w jednostce. Jej poprawne i dokładne sformułowanie jest niezbędne do wiernego zobrazowania sytuacji finansowej oraz dokonań przedsiębiorstwa.

Głównym celem niniejszego opracowania jest wskazanie potrzeby uporządkowania terminologii z zakresu polityki rachunkowości oraz wskazanie udziału treści polityki rachunkowości w sprawozdaniu finansowym. Autorka

przeprowadziła analizę porównawczą, na podstawie której możliwe było stwierdzenie, jaką terminologię w odniesieniu do polityki rachunkowości stosują największe spółki notowane na Gieldzie Papierów Wartościowych w Warszawie, Londynie i Frankfurcie. Problem badawczy dotyczy sposobu ujawniania polityki rachunkowości w sprawozdaniach finansowych spółek publicznych i ma on istotne znaczenie dla przejrzystości rynków kapitałowych.

W części teoretycznej artykułu przedstawiono definicję oraz istotę polityki rachunkowości. Dokonano również przeglądu regulacji rachunkowości w tym zakresie obowiązujących w Wielkiej Brytanii, Niemczech i Polsce w świetle przepisów krajowych i międzynarodowych. W części empirycznej przeprowadzono analizę stosowanej terminologii dotyczącej polityki rachunkowości oraz jej objętości w sprawozdaniu finansowym spółek notowanych na GWP w Warszawie z indeksu WIG 30, Londynie z indeksu FTSE AIM 50 oraz Frankfurcie z indeksu DAX z wyłączeniem banków i zakładów ubezpieczeniowych¹. Wszystkie zbadane spółki sporządzają sprawozdania finansowe zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej (MSSF).

Metodą badawczą wykorzystaną w artykule była analiza literatury przedmiotu oraz analiza treści materiałów źródłowych – skonsolidowanych sprawozdań finansowych badanych spółek za 2015 r. Te prezentowane w niniejszej publikacji mają charakter wstępny, a ich celem jest ustalenie metod i zakresu badania zasadniczego.

1. Polityka rachunkowości – definicja i istota

W nauce o rachunkowości w Polsce pojęcie „polityka rachunkowości” pojawiło się po raz pierwszy w latach 60. XX wieku i stanowiło jedną ze składowych elementów systemu rachunkowości – obok teorii i praktyki [Brzezina, 2006, s. 47]. Uważano, że jest ona elementem, który pozwala na połączenie ist-

¹ Próbę badawczą stanowią sprawozdania finansowe spółek z indeksów, które skupiają największe grupy kapitałowe pod względem kapitalizacji i obrotu dla gospodarki danego kraju. Dodatkowo autorka wybrała giełdy, które reprezentują dwa modele rachunkowości: kontynentalny (Niemcy) i anglosaski (Wielka Brytania). Model kontynentalny rachunkowości jest zorientowany na zaspokajanie potrzeb informacyjnych banków, które są także najczęstszymi dostawcami kapitału. Przedsiębiorstwa starają się osiągać zrównoważony rozwój przy jednoczesnym stosowaniu zasady ostrożnej wyceny. Model anglosaski jest natomiast skupiony na zaspokajaniu potrzeb informacyjnych inwestorów. Podstawową zasadą jest zasada *true and fair view*, a użytkownicy informacji generowanych przez system rachunkowości są bardzo wymagający. Taki dobór próby pozwoli na sprawdzenie, czy obecnie postępujący proces harmonizacji systemów rachunkowości wpływa na wykształcone wcześniej modele.

niejącej wówczas teorii rachunkowości z funkcjonującą praktyką. Obecnie traktuje się ją jako zbiór zasad, metod oraz narzędzi wykorzystywanych w celu wiernego oraz rzetelnego przedstawienia sytuacji finansowej i majątkowej danej jednostki gospodarczej [Gyongyver, 2012, s. 13].

W literaturze przedmiotu funkcjonuje wiele definicji polityki rachunkowości. Według W. Brzezina polityka rachunkowości to przepisy prawne, standardy oraz dyrektywy metodologiczne stosowane „w celu określenia bardziej ogólnych i szczegółowych zasad funkcjonowania rachunkowości w danym państwie w pewnym okresie” [Brzezin, 1998, s. 22]. Uważał on, że obowiązujące regulacje prawne oraz przepisy rachunkowości mogą być rozumiane prawidłowo tylko wtedy, gdy będą podparte znajomością zasad rachunkowości sformułowanych przez naukę. Polityka rachunkowości jest zatem fundamentem dobrze funkcjonującego systemu rachunkowości opierającego się na prawidłowo wybranych zasadach oraz metodach zdefiniowanych przez teorię [Cebrowska, red., 2005, s. 227].

Polityka rachunkowości dzieli się na dwa obszary: makro- i mikropolitykę rachunkowości. Za makropolitykę uznaje się politykę ustawodawczą państwa w zakresie funkcjonowania prawa bilansowego. Jej głównym celem jest „zapewnienie obiektywizacji danych liczbowych rachunkowości przez opracowanie obowiązujących zasad i standardów”, które ograniczą indywidualne zasady co do ewidencji i sprawozdawczości finansowej [Brzezin, 2006, s. 48]. Makropolityka rachunkowości jest odpowiedzialna za dostarczanie norm oraz reguł wykorzystywanych przez jednostkę gospodarczą w procesie sporządzania sprawozdania finansowego [Misińska, 2010, s. 121]. Z kolei mikropolityka rachunkowości kształtuje sprawozdanie finansowe, uwzględniając przy tym cele właściciela podmiotu [Brzezin, 2006, s. 49], jest efektem wyboru określonych rozwiązań co do sporządzania sprawozdania finansowego danej jednostki gospodarczej [Walińska, Czajor, Wencel, 2006, s. 21].

Polityka rachunkowości jako element systemu rachunkowości może być analizowana z dwóch perspektyw: jednostki sprawozdawczej [Walińska, Michalak, 2014, s. 110] oraz odbiorców informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych [Walińska, 2016, s. 186]. Z punktu widzenia podmiotu rachunkowości ma odzwierciedlać skuteczność realizowanej strategii działania przedsiębiorstwa oraz efektywność realizowanych celów. Dla odbiorców zewnętrznych sprawozdania finansowego polityka rachunkowości powinna dostarczać takich informacji, które pozwolą na jego pełne zrozumienie oraz stwierdzenie, że jednostka gospodarcza rzetelnie prezentuje w nim swoją sytuację ekonomiczną.

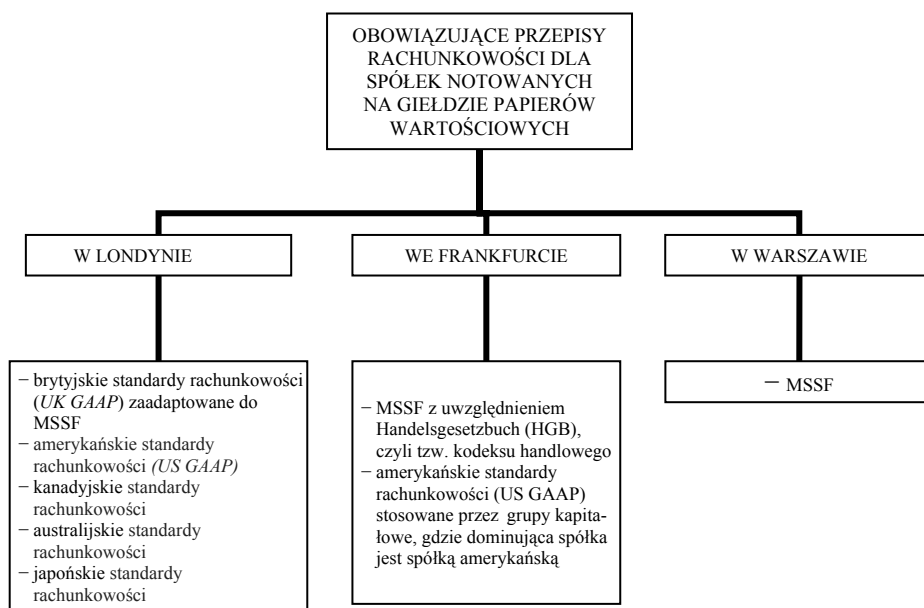
Na zrozumiałość i rzetelność sprawozdania finansowego spółki w dużej mierze wpływają miejsce i forma ujawnienia polityki rachunkowości w sprawozdaniu finansowym, tj. jej zakres, sposób przekazania informacji o stosowanych zasadach, a także wykorzystywane nazewnictwo.

Na problem zróżnicowania terminologii w nauce o rachunkowości zwrócił uwagę między innym Brzezin. Stwierdził, że „język we współczesnej rachunkowości stanie się prawdopodobnie jednym z najbardziej pilnych problemów badawczych za względu na jego centralne miejsce w procesach informacyjnych” [Brzezin, 1998, s. 31]. Według J. Ferriera księgowość ma swój własny język, który jest konieczny do prawidłowego funkcjonowania jednostki gospodarczej [Ferrier, 1974, s. 23].

Odnosząc się do zagadnienia polityki rachunkowości, należy zaznaczyć, że odpowiedni układ pojęć i składni jest niezbędny do jej prawidłowego funkcjonowania i realizowania podstawowych zadań. Można zatem przyjąć, że polityka rachunkowości powinna posiadać ściśle określone i zindywidualizowane słownictwo. W literaturze przedmiotu często jest nazywana „polityką bilansową” a nawet „zasadami rachunkowości”. Czy istnieje zatem różnica pomiędzy tymi terminami? K. Sawicki uważa, że „polityka rachunkowości” i „polityka bilansowa” oznaczają niemalże to samo. Pierwsze sformułowanie jest stosowane w literaturze anglojęzycznej, a w literaturze niemieckojęzycznej używa się pojęcia „polityka bilansowa” [Sawicki, 2001, s. 23]. Inni naukowcy twierdzą, że polityka rachunkowości jest synonimem terminu „polityka bilansowa”. Takiemu stwierdzeniu zaprzecza natomiast A. Karmańska, która w ten sposób pisze o polityce rachunkowości: „Wcale nierzadko jest ona utożsamiana – w moim przekonaniu niesłusznie – z polityką bilansową i zasadami rachunkowości” [Karmańska, 2010, s. 97]. Twierdzi, że „polityka” nie definiuje tego samego, co „zasady”. Polityka rachunkowości to stosowane metod wyceny, pomiaru oraz zakres ujawnień informacji z obszaru sprawozdawczości finansowej. Polityka może być prowadzona według zasad, ale sama w sobie zasadą nie jest. Teoretycy sprzecząją się w swoich racjach, natomiast sama dyskusja nasuwa wiele pytań. Czy precyzyjnie stosowane nazewnictwo z zakresu polityki rachunkowości jest rzeczywiście istotne dla praktyków? Czy stosują oni ujednoliczony schemat co do terminologii polityki rachunkowości w celu rzetelnego przedstawienia sytuacji ekonomicznej jednostki gospodarczej? Wreszcie, czy ujednoliczona terminologia stanowi wartość dodaną dla użytkowników sprawozdania finansowego? Pomimo wielu rozważań oraz przeprowadzonych badań jak do tej pory nie uzyskano na nie jednoznacznej odpowiedzi.

2. Polityka rachunkowości w świetle prawa krajowego i międzynarodowego

Znaczący wpływ na kształt krajowych standardów rachunkowości określających zasady prezentowania polityki rachunkowości mają działania podejmowane w celu ujednoczenia i harmonizacji istniejących reguł na szczeblu międzynarodowym. W niniejszym artykule dokonano przeglądu przepisów rachunkowości z zakresu polityki rachunkowości obowiązujących w Wielkiej Brytanii, Niemczech i Polsce. Szczególną uwagę zwrócono na Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej, które mają swoje zastosowanie w procesie sporządzania sprawozdań finansowych spółek notowanych na Giełdach Papierów Wartościowych wyżej wymienionych krajów (por. rys. 1). Dobór analizowanych norm wynika również z faktu, iż badaniu empirycznemu zostały poddane skonsolidowane sprawozdania finansowe spółek notowanych na GPW w Londynie, GPW we Frankfurcie oraz GPW w Warszawie.

Rys. 1. Obowiązujące przepisy rachunkowości dla spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Wielkiej Brytanii, Niemczech i Polsce

Źródło: Opracowanie własne.

Obecnie obowiązujące standardy rachunkowości w Wielkiej Brytanii to *Financial Reporting Standards* (FRS) oraz *Statements of Standards Accounting Practice* (SSAP). SSAPs zostały wydane przez *Accounting Standards Committee* (ASC), a kolejno przekształcone i zaadoptowane przez *Accounting Standards Board* (ASB). FRS są to natomiast dotychczas uchwalone standardy przez ASB. FRS oraz SSAP stanowią zbiór ogólnie akceptowanych zasad w Wielkiej Brytanii, tak zwanych UK GAAP [Krasodomska, 2010, s. 123]. Ponadto standardy rachunkowości stosowane przez spółki notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych w Londynie są określane przez kraj założycielski spółki dominującej. Podmioty utworzone w ramach Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) muszą się posługiwać Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) przyjętymi przez Unię Europejską, natomiast niezrzeszone w EOG mogą stosować wybrane standardy z poniższych:

- amerykańskie standardy rachunkowości,
- kanadyjskie standardy rachunkowości,
- australijskie standardy rachunkowości,
- japońskie standardy rachunkowości [www 1].

W Niemczech podstawowym aktem prawnym regulującym funkcjonowanie przedsiębiorstw oraz zasady rachunkowości jest *Handelsgesetzbuch* (HGB), nazywany inaczej kodeksem handlowym. Jego treść została znowelizowana w 2004 r. na mocy niemieckiej ustawy o reformie rachunkowości, tzw. *Bilanzrechtsreformgesetz*. Miała ona na celu harmonizację zasad rachunkowości i ich ujednoczenie do Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej. Spółki notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych w Niemczech są zobligowane do sporządzania sprawozdań finansowych na podstawie MSSF, uwzględniając obowiązkowe ujawnienia zawarte w HGB. Dodatkowo grupy kapitałowe, gdzie dominująca spółka jest spółką amerykańską, sporządzają bilans zgodnie z amerykańskimi standardami rachunkowości [www 2].

W Polsce obowiązującymi przepisami rachunkowości jest Ustawa o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. oraz od 2006 r. Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej. Spółki notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie udostępniają sprawozdanie finansowe sporządzone według MSSF.

Polityka rachunkowości w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej jest definiowana przez MSR nr 1 „Prezentacja sprawozdań finansowych” oraz MSR nr 8 „Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów”. Międzynarodowe Standardy Rachunkowości określają politykę rachunkowości jako „konkretne prawidła, meto-

dy, konwencje, reguły i praktyki przyjęte przez jednostkę gospodarczą przy sporządzaniu i prezentacji sprawozdań finansowych” [por. Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF), 2004, s. 818].

Według MSR 1 ujawnienia polityki rachunkowości obejmują:

- 1) „podstawę (podstawy) wyceny wykorzystywaną podczas sporządzania sprawozdania finansowego”,
- 2) „inne stosowane polityki² rachunkowości, które są istotne do zrozumienia sprawozdania finansowego” [IAS 1, Presentation of Financial Statements, par. 117]³.

Dodatkowo według MSR 1 zawartość sprawozdania finansowego powinna umożliwiać użytkownikowi pełne zrozumienie stosowanych zasad wyceny (np. koszt historyczny, wartość godziwa), które są podstawą jego sporządzenia. Ponadto kierownik jednostki jest odpowiedzialny za podjęcie decyzji, które informacje mające wpływ na obraz sytuacji finansowej i majątkowej spółki powinny zostać udostępnione w sprawozdaniu finansowym. Takie działanie jest szczególnie przydatne dla użytkowników sprawozdania finansowego, gdy zasady te są wybrane spośród pozostałych możliwych i dopuszczonych do stosowania [por. Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 1, 2008, par. 109-110].

MSR 1 stanowi, iż polityka rachunkowości jest częścią informacji dodatkowej. Nie określa natomiast konkretnej terminologii wykorzystywanej do jej formułowania. Jediną wskazówką co do jej nazewnictwa może być zapis MSR 1 par. 114 „Jednostka zazwyczaj przedstawia noty w następującej kolejności [...]:

- a) oświadczenie zgodności sprawozdania z MSSF,
- b) podsumowanie istotnych polityk rachunkowości [International Accounting Standard 1, par. 114]⁴.

² Warto zwrócić uwagę, że w języku angielskim stosuje się liczbę mnogą dla słowa „polityka”, czyli „polityki” (*policies*), natomiast w polskim tłumaczeniu jest to zawsze liczba pojedyncza.

³ Tłumaczenie własne na podstawie International Accounting Standard 1 [www 3]. Według oficjalnego tłumaczenia MSR 1, par. 117 brzmi:

Jednostka ujawnia znaczące zasady (polityki) rachunkowości, obejmujące:

- a) „zasadę (zasady) wyceny zastosowanej przy sporządzaniu sprawozdania finansowego”,
- b) „inne stosowane zasady (politykę) rachunkowości, które są potrzebne do zrozumienia sprawozdania finansowego” [Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 1, 2008, par. 108].

W polskim tłumaczeniu MSR 1 słowo „polityki” jest zastępowane słowem „zasady”, które nie występuje w oryginalnej definicji.

⁴ Tłumaczenie własne na podstawie International Accounting Standard 1, par. 114. Według oficjalnego tłumaczenia omawiana treść MSR 1 par. 105 brzmi następująco: „Zazwyczaj informację dodatkową przedstawia się w następującej kolejności [...]:

- a) stwierdzenie zgodności sprawozdania z MSSF;
- b) podsumowanie istotnych zasad (polityki) rachunkowości” [Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 1, 2008, par. 105].

Mogłoby to oznaczać, że w procesie sporządzania sprawozdania finansowego spółka powinna ujawniać zasady rachunkowości w nocie „podsumowanie istotnych polityk rachunkowości”. Jest to jednak dość elastyczny zapis, który nie narzuca z góry określonej terminologii oraz pozwala na jego dużą swobodę interpretacji przez osobę sporządzającą sprawozdanie finansowe.

Reasumując, spółki notowane na Giełdach Papierów Wartościowych w Wielkiej Brytanii, Niemczech i Polsce sporządzają sprawozdania finansowe według MSSF. Na płaszczyźnie makropolityki rachunkowości wykorzystują one zatem regulacje Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej. Mikropolitykę rachunkowości stanowią natomiast zasady wybrane spośród alternatyw dopuszczonych w standardach i interpretacjach. Opis stosowanej polityki rachunkowości powinien być zawarty w notach do sprawozdania finansowego. Same wymogi co do zakresu jej ujawnień są mocno elastyczne, ponieważ w dużym zakresie wymagają subiektywnej oceny osoby sporządzającej sprawozdanie finansowe, która określa, czy jej prezentacja jest przydatna dla użytkowników, czy też nie.

3. Badanie empiryczne w zakresie terminologii i objętości treści polityki rachunkowości w sprawozdaniu finansowym

Głównym celem tej części opracowania jest analiza terminologii określającej politykę rachunkowości w sprawozdaniach finansowych sporządzonych przez polskie spółki giełdowe z indeksu WIG 30. Na tej podstawie nastąpiło jej porównanie z terminologią stosowaną przez spółki notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych w Londynie z indeksu FTSE AIM 50 oraz we Frankfurcie z indeksu DAX. Dodatkowo sprawdzono, jaki średni procent sprawozdania finansowego stanowi treść polityki rachunkowości.

3.1. Stosowana terminologia w odniesieniu do polityki rachunkowości w praktyce największych polskich spółek giełdowych

Przeprowadzone badanie pozwoliło stwierdzić, że spółki notowane na GPW w Warszawie z indeksu WIG 30⁵ nie posługują się jedną, dwoma czy trzema, ale

⁵ Indeks WIG 30 obejmuje trzydzieści największych i najpłynniejszych polskich spółek giełdowych. Podczas analizy wartości spółki i po ustaleniu, czy może ona przynależeć do indeksu WIG 30, wykorzystuje się zarówno kapitalizację, jak i wysokość jej udziału w obrotach giełdy rozumianej jako całości. W skład indeksu WIG 30 nie może wchodzić więcej niż 7 spółek z tego samego sektora gospodarki. Udział jednej z notowanych w indeksie spółek nie może przekraczać 10% jego kapitalizacji [www 4].

aż dziesięcioma różnymi nazwami opisującymi stosowaną politykę rachunkowości (por. tabela 1).

Tabela 1. Stosowana terminologia dotycząca polityki rachunkowości w spółkach notowanych na GWP w Warszawie

Terminologia określająca politykę rachunkowości	Liczba spółek	Udział procentowy
1. Istotne zasady rachunkowości	4	18%
2. Opis ważniejszych stosowanych zasad rachunkowości	6	27%
3. Zasady rachunkowości	1	5%
4. Polityka rachunkowości	1	5%
5. Podstawa sporządzania sprawozdania finansowego	1	5%
6. Podstawowe zasady rachunkowości	1	5%
7. Podsumowanie ważniejszych zasad rachunkowości ⁶	1	5%
8. Informacje o stosowanych zasadach rachunkowości	1	5%
9. Zasady (polityka) rachunkowości oraz inne informacje objaśniające	1	5%
10. Stosowane zasady rachunkowości	3	14%
11. Inne ⁷	2	9%

Źródło: Opracowanie własne.

Najczęściej stosowana przez badane spółki nazwa określająca politykę rachunkowości to „Opis ważniejszych stosowanych zasad rachunkowości” – nazwa ta jest wykorzystywana przez sześć spółek. Kolejne cztery stosują w sprawozdaniu finansowym określenie „Istotne zasady rachunkowości”. Trzy spółki wykorzystują określenie „Stosowane zasady rachunkowości”. Pozostałe terminy dotyczące polityki rachunkowości są używane przez dwie lub jedną spółkę. Warto zwrócić również uwagę na to, że tylko w jednym przypadku polityka rachunkowości jest rzeczywiście określana słowem „polityka”. Pozostałe traktują ją jako „zasady” lub „podstawy”.

⁶ Kernel Holding SA nie udostępnia skonsolidowanego sprawozdania finansowego za 2015 r. w języku polskim. Na potrzeby badania autorka przetłumaczyła nazwę z języka angielskiego na język polski.

⁷ Polityka rachunkowości jest częścią noty do sprawozdania finansowego. W sprawozdaniach finansowych spółek CCC i KGHM nie występuje terminologia określająca stricte polityki rachunkowości. Noty dotyczące danej pozycji sprawozdania finansowego są jego nazwą samą w sobie. Dla przykładu nota dotycząca rzeczowych aktywów trwałych nosi nazwę „Rzeczowe aktywa trwałe” itp.

3.2. Stosowana terminologia w odniesieniu do polityki rachunkowości w praktyce największych brytyjskich spółek giełdowych

Analiza stosowanej terminologii zawartej w sprawozdaniach finansowych spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Londynie z indeksu FTSE AIM 50⁸ pozwoliła na stwierdzenie, że najczęściej stosowanym nazewnictwem określającym politykę rachunkowości jest „polityki rachunkowości” lub „istotne polityki rachunkowości” (por. tabela 2).

Tabela 2. Stosowana terminologia dotycząca polityki rachunkowości w spółkach notowanych na GWP w Londynie

Terminologia określająca politykę rachunkowości	Liczba spółek	Udział procentowy
Polityki rachunkowości (<i>accounting policies</i>)	31	63,27%
Istotne polityki rachunkowości (<i>significant accounting policies</i>)	17	34,69%
Sprawozdanie z polityk rachunkowości (<i>statement of accounting policies</i>)	1	2,04%

Źródło: Opracowanie własne.

Dodatkowo należy podkreślić, że wszystkie zidentyfikowane terminy zawierają słowo „polityka”. W zastosowanych przez spółki określeniach nie występuje sformułowanie „zasada”.

3.3. Stosowana terminologia w odniesieniu do polityki rachunkowości w praktyce największych niemieckich spółek giełdowych

Analiza sprawozdań finansowych spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych we Frankfurcie z indeksu DAX⁹ udowodniła, że używają one czterech określeń dotyczących polityki rachunkowości (por. tabela 3).

⁸ Indeks FTSE AIM UK 50 jest ważnym kapitalizacją indeksem rynkowym, który obejmuje 50 największych firm z Wielkiej Brytanii. Mają one główną pozycję na rynku Alternative Investment Market (AIM). Indeks ten jest analizowany kwartalnie, a koncerty mogą się zmieniać na podstawie aktualizowanych danych dotyczących kapitalizacji rynkowej, tj. na koniec lutego, maja, sierpnia i listopada.

⁹ DAX – najważniejszy indeks niemieckich akcji, w skład którego wchodzi 30 największych spółek pod względem kapitalizacji i obrotu. Jest indeksem dochodowym, co oznacza, że bierze pod uwagę nie tylko wzrost cen akcji, ale i wzrost kapitału poprzez wypłatę dywidendy. Indeks jest przeliczany co sekundę. W skład indeksu wchodzi takie firmy, jak: Adidas, BASF, BMW, Henkel, RWE czy Volkswagen.

Tabela 3. Stosowana terminologia dotycząca polityki rachunkowości w spółkach notowanych na GWP we Frankfurcie

Terminologia określająca politykę rachunkowości	Liczba spółek	Udział procentowy
Polityki rachunkowości (<i>accounting policies</i>)	11	42,31%
Podsumowanie istotnych polityk rachunkowości (<i>summary of significant accounting policies</i>)	9	34,62%
Zasady rachunkowości (<i>accounting principles</i>)	5	19,23%
Podstawy sporządzania sprawozdania finansowego (<i>basis of preparation of financial statement</i>)	1	3,85%
Inne	0	0%

Źródło: Opracowanie własne.

Najczęściej identyfikowanym nazewnictwem w sprawozdaniu finansowym określającym politykę rachunkowości były kolejno „polityki rachunkowości” (tak samo jak dla spółek notowanych na GPW w Londynie) oraz „podsumowanie istotnych polityk rachunkowości”. W stosowanej terminologii znajduje się również określenie „zasady” (ang. *principles*), które stosuje 19,23% badanych spółek.

3.4. Stosowana terminologia w odniesieniu do polityki rachunkowości – analiza porównawcza

Opierając się na wynikach przeprowadzonego badania szczegółowego dotyczącego stosowanej terminologii, dokonano analizy porównawczej pozwalającej stwierdzić, które nazewnictwo jest najczęściej stosowane przez badane spółki. Przeprowadzenie procesu porównania wymagało wcześniejszego uporządkowania nazewnictwa. Na tej podstawie stworzono trzy grupy stosowanej terminologii:

- GRUPA 1: zakwalifikowano do niej terminologię wykorzystującą słowo „polityka” / „polityki”,
- GRUPA 2: zakwalifikowano do niej terminologię wykorzystującą słowo „zasady”,
- GRUPA 3: zakwalifikowano do niej inne określenia.

Klasyfikacja i odpowiednie przyporządkowanie terminologii pozwoliło stworzyć tabelę przedstawiającą procentowy udział stosowanego nazewnictwa w podziale na poszczególne grupy (por. tabela 4).

Tabela 4. Procentowy udział stosowanego nazewnictwa z obszaru polityki rachunkowości w podziale na grupy

	Spółki notowane na GPW we Frankfurcie	Spółki notowane na GPW w Londynie	Spółki notowane na GPW w Warszawie
Grupa 1 terminologii wykorzystującej słowo „polityka” / „polityki”	76,93%	97,96%	4,35%
Grupa 2 terminologii wykorzystującej słowo „zasady”	19,23%	0,00%	82,61%
Grupa 3 terminologii wykorzystującej inne określenia	3,85%	2,04%	13,05%

Źródło: Opracowanie własne.

Należy stwierdzić, że spółki notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych we Frankfurcie oraz w Londynie najczęściej stosują określenie „polityki rachunkowości”, podczas gdy dla spółek notowanych na GPW w Warszawie jest to zaledwie 4,35%. W 82,61% przypadkach określają one natomiast politykę rachunkowości jako ‘zasady’ (*principles*). Spółki z indeksu FTSE AIM 50 ani razu nie określiły polityki rachunkowości w sprawozdaniach finansowych jako ‘zasady’, a z indeksu DAX taką terminologię stosuje tylko jedna piąta z nich. Grupę „Inne” stanowi pozostała terminologia niekwalifikująca się do grupy pierwszej i drugiej. Jest ona najliczniejsza dla Polski i stanowi 13,05%.

3.5. Objętość treści polityki rachunkowości w sprawozdaniu finansowym

Biorąc pod uwagę wyniki analizy sprawozdań finansowych dotyczące stosowanej terminologii z zakresu polityki rachunkowości, autorka sprawdziła objętość polityki rachunkowości w odniesieniu do całego sprawozdania finansowego. Została ona zmierzona na podstawie liczby słów opisujących politykę rachunkowości w stosunku do liczby słów w całym sprawozdaniu finansowym.

Na tym etapie badania dokonano przeglądu skonsolidowanych sprawozdań finansowych spółek, które należały do:

- GRUPY 1 (najczęściej stosowały terminologię ze słowem „polityka”/ „polityki”) dla spółek notowanych na GPW w Londynie i GPW we Frankfurcie,
- GRUPY 2 (najczęściej stosowały terminologię ze słowem „zasady”) dla spółek notowanych na GWP w Warszawie.

Dla każdej z grup ustalono liczbę słów ujawnionych w sprawozdaniu finansowym, a następnie odniesiono ją do liczby słów całego sprawozdania finansowego. W ten sposób ustalono procentowy udział treści polityki rachunkowości w sprawozdaniu finansowym (por. tabela 5).

Tabela 5. Objętość ujawnionych informacji z zakresu polityki rachunkowości w sprawozdaniu finansowym

	Spółki notowane na GPW we Frankfurcie	Spółki notowane na GPW w Londynie	Spółki notowane na GPW w Warszawie
Grupa 1 terminologii wykorzystującej słowo „polityka” / „polityki”	23%	14%	-
Grupa 2 terminologii wykorzystującej słowo „zasady”	-	-	21%

Źródło: Opracowanie własne.

Średnia objętość polityki rachunkowości w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym spółek notowanych na GPW w Londynie wynosi 23% i stanowi najwyższy odsetek spośród badanych Giełd Papierów Wartościowych. Na drugim miejscu znajdują się spółki notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. Informacje udostępniane przez te spółki z obszaru zasad rachunkowości stanowią 21% objętości całego sprawozdania finansowego. Przeprowadzona analiza dowiodła, że objętość ujawnianej polityki rachunkowości spółek notowanych na GPW we Frankfurcie z indeksu DAX jest najmniejsza i stanowi zaledwie 14%.

3.6. Wnioski

Przeprowadzona analiza stosowanej terminologii udowodniła, że polskie spółki giełdowe jako jedyne nie używają w sprawozdaniach finansowych polityki rachunkowości nazwy „polityka”, lecz „zasady”. Zasady, według których powinna być prowadzona polityka, a nie które stanowią jej synonim. Pomimo że terminologia określająca politykę rachunkowości w praktyce polskich spółek różni się od tej stosowanej przez spółki brytyjskie i niemieckie, należy zwrócić również uwagę na jej objętość. Średnia liczba słów opisująca stosowaną politykę rachunkowości w stosunku do liczby słów w całym sprawozdaniu finansowym wynosi 21% i jest tylko o 2 punkty procentowe mniejsza niż w praktyce spółek brytyjskich oraz o 7 punktów procentowych większa niż w sprawozdaniach fi-

nansowych spółek niemieckich. Warto się zatem zastanowić, czy powinniśmy uznać to za zjawisko pozytywne. Kierując się wskazanym we wstępie artykułu podziałem systemu rachunkowości na dwa modele: anglosaski i kontynentalny, za normalne należy uznać wyniki uzyskane dla Wielkiej Brytanii i Niemiec. Objętość ujawnionych informacji z zakresu polityki rachunkowości przez spółki notowane na GPW w Wielkiej Brytanii jest wysoka ze względu na ich tendencje do zwiększania obszaru ujawnień oraz zorientowanie na zaspokajanie potrzeb informacyjnych. Kontynentalny model rachunkowości, który prezentują Niemcy, cechuje się minimalizmem i niechęcią udostępniania informacji w sprawozdaniach finansowych. Jak zatem wytłumaczyć obszerność prezentowanych zasad rachunkowości w sprawozdaniach finansowych polskich spółek? Pomimo że Polska ma swoje korzenie w kontynentalnym modelu rachunkowości, to po przyjęciu Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej była zmuszona do przyjęcia modelu anglosaskiego w celu wzmocnienia swojej pozycji na rynku międzynarodowym. Wydaje się jednak, że tekst zawarty w sprawozdaniach finansowych sporządzonych przez spółki notowane na GPW w Warszawie często jest wprost skopiowany ze standardów rachunkowości. Nie uwzględnia on specyfiki i indywidualnych zasad przedsiębiorstwa, a tym samym nie wnosi żadnej wartości dodanej.

Podsumowanie

Polityka rachunkowości jest jednym z najważniejszych elementów systemu rachunkowości. Generuje ona zbiór zasad, metod oraz reguł, według których postępuje jednostka gospodarcza. Uważa się, że należycie prezentowana polityka rachunkowości stanowi klucz do prawidłowego zrozumienia sprawozdania finansowego.

W niniejszym artykule szczególna uwaga została zwrócona na nieuporządkowany obszar terminologii z zakresu polityki rachunkowości, który powinien być sprecyzowanym układem pojęć ułatwiającym realizowanie podstawowych zadań sprawozdania finansowego. W praktyce jednak polityka rachunkowości nadal nie posiada zindywidualizowanego słownictwa, a sam problem tkwi nie tylko w niestarannym jej traktowaniu przez kierownictwo spółki, ale również w błędnym tłumaczeniu i przekładzie na język polski Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej.

W drugiej części badania empirycznego autorka sprawdziła obszerność treści dotyczącej polityki rachunkowości w odniesieniu do całego sprawozdania finansowego. Analiza ta pozwoliła stwierdzić, że objętość treści polityki rachun-

kowości w sprawozdaniu finansowym polskich spółek giełdowych stanowi 21%, co uważa się za wysoki udział. Należy również podkreślić, że badanie to miało charakter pilotażowy, w związku z czym nie pokazało relacji pomiędzy treścią dotyczącą polityki rachunkowości zawartą w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej a treścią polityki rachunkowości ujawnianej w sprawozdaniach finansowych. W związku z powyższym istnieje potrzeba przeprowadzenia badań jakościowych, które pozwoliłyby na stwierdzenie, na ile treść dotycząca polityki rachunkowości zawarta w sprawozdaniu finansowym jest przepisana z MSSF, a na ile jest ona uszczegółowiona i dopasowana do indywidualnego charakteru działalności jednostki gospodarczej.

Literatura

- Brzezina W. (1998), *Ogólna teoria rachunkowości*, Wyższa Szkoła Handlu i Prawa, Warszawa.
- Brzezina W. (2006), *Ogólna teoria współczesnej rachunkowości*, Częstochowskie Wydawnictwo Naukowe, Częstochowa.
- Cebrowska T., red. (2005), *Rachunkowość finansowa i podatkowa*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Ferrier J. (1974), *O naukowym administrowaniu*, PWE, Warszawa.
- Gyongyver T. (2012), *Charakterystyka polityki rachunkowości w świetle Ustawy o rachunkowości i Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej* [w:] M. Wrona, W. Janik (red.), *Polityka rachunkowości w teorii i praktyce*, Wydawnictwo KUL, Lublin.
- Karmańska A. (2009), *Wartość ekonomiczna w systemie informacyjnym rachunkowości finansowej*, Difin, Warszawa.
- Karmańska A. (2010), *Wielowymiarowość polityki rachunkowości i etyki z nią związanej*, „Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej”, 56(112), SKwP, Warszawa, s. 97.
- Krasodomska J. (2010), *Anglosaski i kontynentalny model rachunkowości na przykładzie wybranych krajów*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, 55(111), SKwP, Warszawa, s. 123.
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 2004* (2004), Tom 1, SKwP, Warszawa.
- Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 1* (2008), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej.
- Misińska D. (2010), *Harmonizacja rachunkowości* [w:] T. Cebrowska (red.), *Rachunkowość finansowa i podatkowa*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Sawicki K. (2001), *Polityka bilansowa jako narzędzie zarządzania firmą* [w:] K. Sawicki (red.), *Polityka bilansowa i analiza finansowa*, Ekspert Wydawnictwo i Doradztwo, Wrocław.

- Walińska E. (2016), *Sprawozdanie z polityki rachunkowości jako odrębny składnik sprawozdania finansowego*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, 87(143), SKwP, Warszawa, s. 186.
- Walińska E., Michalak M. (2014), *Polityka rachunkowości w kontekście poglądów naukowych Profesor Alicji Jarugowej*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, 80(136), SKwP, Warszawa, s. 110.
- Walińska E., Czajor P., Wencel A. (2006), *Polityka rachunkowości jako narzędzie kształtowania sprawozdania finansowego* [w:] E. Walińska (red.), *MERITUM Rachunkowość. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Tom 2, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa.
- [www 1] <https://www.londonstockexchange.com/companies-and-advisors/aim/publications/documents/a-guide-to-aim.pdf> (dostęp: 21.09.2017).
- [www 2] [http://en.boerse-frankfurt.de/glossary/IFRS_\(International_Financial_Reporting_Standards\)](http://en.boerse-frankfurt.de/glossary/IFRS_(International_Financial_Reporting_Standards)) (dostęp: 21.09.2017).
- [www 3] http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/arc/ias1_annex_en.pdf (dostęp: 18.09.2017).
- [www 4] www.money.pl (dostęp: 17.07.2017).

ACCOUNTING POLICY AS A KEY ELEMENT OF THE FINANCIAL STATEMENT

Summary: The main purpose of the article is to indicate the need to clarify the terminology in the area of accounting policy and to indicate the volumes of the accounting policy in the financial statement. The publication presents the definition and essence of accounting policies and reviews the accounting regulations in force in the United Kingdom, Germany and Poland. In the empirical part, an analysis was made of the terminology used in accounting policy and its volume in the financial statements of the largest listed companies listed on the Frankfurt Stock Exchange, London Stock Exchange and Warsaw Stock Exchange. The research method used in the publication is the analysis of the subject literature and the analysis of the content of the source materials – the consolidated financial statements of the investigated companies.

Keywords: accounting policy, financial statements, terminology, disclosure.